



**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 25 ΜΑΪΟΥ 2015
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ**

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

- A1.** Έτσι, λοιπόν, προετοιμασμένοι οι άνθρωποι αρχικά ζούσαν διασκορπισμένοι, πόλεις όμως δεν υπήρχαν. Αφανίζονταν, λοιπόν, από τα θηρία, επειδή ήταν πιο αδύναμοι από αυτά σε κάθε περίπτωση και οι τεχνικές γνώσεις, όσον αφορά τη διατροφή προσέφεραν σε αυτούς σημαντική βοήθεια, όσον αφορά όμως τον πόλεμο με τα θηρία ήταν ανεπαρκείς- γιατί δεν είχαν ακόμη την τέχνη για την οργάνωση της πολιτείας, μέρος της οποίας είναι η πολεμική- επιζητούσαν, λοιπόν, να συγκεντρώνονται και να σώζονται χτίζοντας πόλεις· κάθε φορά, λοιπόν, που συγκεντρώνονταν αδικούσε ο ένας τον άλλο, επειδή δεν είχαν την τέχνη για την οργάνωση της πολιτείας, ώστε πάλι διασκορπιζόμενοι καταστρέφονταν. Ο Δίας, λοιπόν, επειδή φοβήθηκε για το γένος μας μήπως χαθεί εντελώς, στέλνει τον Ερμή να φέρει στους ανθρώπους τον σεβασμό και τη δικαιοσύνη, για να υπάρχει τάξη στις πόλεις και συνεκτικοί δεσμοί φιλίας.
- B1.** Η φωτιά αποτελεί το θεϊκό μερίδιο που είχαν την τύχη, χάρη στην παρέμβαση του Προμηθέα, να λάβουν οι άνθρωποι. Είναι θεϊκό, γιατί το κατείχαν ως τότε μόνον οι θεοί, είναι θεϊκό, γιατί οι άνθρωποι το απέκτησαν με θεϊκή παρέμβαση του Προμηθέα, είναι επίσης θεϊκό, γιατί, επιτρέποντας στον άνθρωπο να αναπτύξει πολιτισμό, του επέτρεψε κατά συνέπεια να αναγνωρίσει την ύπαρξη των θεών. Η πρώτη και άμεση συνέπεια του δώρου της φωτιάς, σύμφωνα με τον Πρωταγόρα, είναι ακριβώς η εμφάνιση της θρησκείας.
- B2.** «Οὕτω δὴ παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχὰς ἄνθρωποι ᾤκουν σποράδην, πόλεις δὲ οὐκ ἦσαν. ἀπώλλυντο οὖν ὑπὸ τῶν θηρίων διὰ τὸ πανταχῆ αὐτῶν ἀσθενέστεροι εἶναι, καὶ ἡ δημιουργικὴ τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφὴν ἱκανὴ βοηθὸς ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἔνδεής – πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὕτω εἶχον, ἧς μέρος πολεμικὴ – ἐζήτουν δὴ ἀθροίζεσθαι καὶ σώζεσθαι κτίζοντας πόλεις»
Οι άνθρωποι σύμφωνα με τον Πρωταγόρα, αρχικά ζούσαν μεμονωμένα και κατοικούσαν διασκορπισμένοι εδώ κι εκεί. Όμως η ζωή τους κινδύνευε από τα θηρία, που τους αφάνιζαν. Αυτή την απειλή δεν μπορούσαν να την αντιμετωπίσουν για δύο κυρίως λόγους: α) γιατί υστερούσαν από τα θηρία στη σωματική δύναμη β) είχαν εργαλεία για την εξασφάλιση της τροφής, όχι όμως και κατάλληλα όπλα για την προστασία τους από τα θηρία. Αυτή την ανεπάρκεια την αποδίδει ο Πρωταγόρας στο ότι οι άνθρωποι δεν είχαν αναπτύξει ακόμα την πολιτική τέχνη (την τέχνη για την οργάνωση των πόλεων) και επομένως δεν είχαν ούτε την πολεμική τέχνη, για να μπορούν να αποκρούουν τις επιθέσεις των θηρίων.

«ἐζήτουν ἀθροίζεσθαι»: προκειμένου οι άνθρωποι να προστατευτούν από τις επιθέσεις των θηρίων, επιδίωκαν να ζουν κοντά ο ένας στον άλλο. Παρατηρούμε,

λοιπόν, πως η κοινωνική – ομαδική συμβίωση, σύμφωνα με τον Πρωταγόρα, ήταν συμβατική και αποτέλεσμα της ανάγκης μπροστά σε έναν κοινό κίνδυνο.

«ὄτ' οὖν ἀθροισθεῖεν, ἡδίκουν ἀλλήλους ἅτε οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο»

Κατά τον Πρωταγόρα αίτιο της δημιουργίας των πρώτων κοινωνικών σχηματισμών ήταν ο κίνδυνος από τα θηρία , ενώ οι άνθρωποι δεν ήταν πλασμένοι εκ φύσεως να ζουν οργανωμένοι σε πόλεις. Το αποτέλεσμα αυτής της συνάθροισης ήταν η δημιουργία νέων προβλημάτων, καθώς έλειπε από τους ανθρώπους η πολιτική οργάνωση. Έτσι, καθίσταντο ανίκανοι να συμβιώσουν και άρχιζαν να αδικούν ο ένας τον άλλο. Επομένως, μη μπορώντας πια τη συμβατική αυτή συμβίωση και πάλι χωρίζονταν, σκορπίζονταν και αφανίζονταν από τα θηρία.

«Ζεύς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν, Ἑρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἴν' εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί.»

Στο σημείο αυτό επεμβαίνει δυναμικά ο Δίας ο ύψιστος ρυθμιστής των πραγμάτων και αποφασίζει να μην αφήσει το ανθρώπινο γένος να αφανιστεί. Έτσι, με τον αγγελιαφόρο Ερμή στέλνει στους ανθρώπους δύο βασικά μέσα που θα καταστήσουν δυνατή τη δημιουργία των πολιτικών κοινωνιών και θα εξασφαλίσουν την παραπέρα εξέλιξη του ανθρώπινου πολιτισμού, την αιδώ και τη δίκη.

Η αιδώς είναι μια έννοια σύνθετη, της οποίας το σημασιολογικό περιεχόμενο δεν μπορεί να αποδοθεί στα νέα ελληνικά με μία μόνο λέξη. Είναι η ηθική συνείδηση, ο σεβασμός στους άγραφους νόμους , το φιλότιμο, ο αυτοσεβασμός. Είναι το συναίσθημα της ντροπής που νιώθει ο κοινωνικός άνθρωπος για κάθε πράξη που δε συμφωνεί με τις καθιερωμένες κοινωνικές αντιλήψεις. Το συναίσθημα αυτό λειτουργεί και ως κίνητρο για την εκτέλεση του χρέους και του καθήκοντος που επιβάλλει η κοινωνία στα μέλη της, αφού έτσι αποφεύγεται η αγανάκτηση και η αποδοκιμασία από τους άλλους.

Η δίκη είναι το συναίσθημα της δικαιοσύνης, η αντίληψη του δικαίου και του αδίκου, ο σεβασμός των γραπτών νόμων και των δικαιωμάτων των συνανθρώπων μας και οι ενέργειες για την αποκατάσταση αυτών των δικαιωμάτων , όταν καταστρατηγούνται βίβανουσα από κάποιον.

Η αξία των δύο αυτών εννοιών είναι τεράστια για τη συνοχή του συνόλου. Κρατούν δεμένους ψυχικά τους ανθρώπους, ώστε να μην συγκρούονται, αποφεύγεται και προλαμβάνεται η αδικία με αποτέλεσμα να μη διαταράσσεται η ομαλή συμβίωση, να διασφαλίζεται η συνοχή του συνόλου, να υπάρχει ισορροπία στις μεταξύ τους σχέσεις, κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης, να επικρατεί ευταξία στην οργανωμένη κοινωνία. Η αιδώς, λοιπόν, και η δίκη αποτελούν τη βάση της ομαλής κοινωνικής συμβίωσης και την προϋπόθεση για την ανάπτυξη του πολιτισμού. Κατά το Δία η αιδώς και η δίκη θα εξασφαλίσουν ευταξία και συνεκτικούς δεσμούς φιλίας στις πόλεις δηλαδή εύρυθμη λειτουργία.

«ἐρωτᾷ οὖν Ἑρμῆς... καὶ πάντες μετεχόντων»: με τον διάλογο Ερμή-Δία έχουμε την κορύφωση και την ολοκλήρωση του μύθου του Πρωταγόρα. Ρωτάει, λοιπόν, τον Δία αν πρέπει να μοιράσει την αιδώ και τη δίκη μόνο σε λίγους, όπως έχει γίνει στο παρελθόν με τις υπόλοιπες τέχνες, ή σε όλους τους ανθρώπους. Η εντολή του Δία

είναι ρητή : σε όλους ανεξαιρέτως θα μοιραστεί η αιδώς και η δίκη και η συμμετοχή τους σε αυτές θα είναι υποχρεωτική και καθολική.

B3. «οὐ γὰρ ἂν γένοιτο πόλεις ὡς νόσον πόλεως». Είναι προφανές ότι ο Δίας θεωρεί την αιδώς και τη δίκη θεμέλια της κοινωνικής συμβίωσης, της ανθρώπινης κοινωνίας. Και για να περιχαρακώσει με κύρος την απόφασή του αυτή προσθέτει: «νόμον γε θές παρ'έμοῦ». Επισημαίνει, δηλαδή, με νόμο τη θανατική ποινή σε εκείνον που δε θα είναι σε θέση να μετέχει στην αιδώς και τη δίκη είτε δε θα μπορεί είτε δε θα θέλει. Και θέλοντας να δείξει τη σπουδαιότητα και την αυστηρότητα του νόμου προσθέτει μια παρομοίωση, πως θα θανατώνεται δηλαδή σαν αρρώστια της πόλης. Η αυστηρότητα του Δία έγκειται στο γεγονός ότι αυτές οι αρετές δε βρίσκονται φύσει μέσα στον άνθρωπο, αλλά είναι επίκτητες. Επομένως, προκειμένου να εξασφαλίσει την καθολική συμμετοχή των ανθρώπων σε αυτές θεσπίζει αυτό το νόμο. Στο μεταφρασμένο απόσπασμα ο Πρωταγόρας αναφέρει ότι όσοι δε συμμετέχουν στην πολιτική αρετή πρέπει αρχικά να διδάσκονται και να τιμωρούνται, ώστε να οδηγηθούν σε αυτήν. Αν και πάλι δε συμμορφωθούν, τότε πρέπει να εκδιώκονται από την πόλη ή να θανατώνονται. Παρατηρούμε πως στη θανάτωση, που ήταν η ποινή που προβλεπόταν από τον Δία, στο σχετικό μύθο, για όσους απειθούσαν προστίθεται τώρα η εξορία. Η ποινή της εξορίας ήταν εξίσου αυστηρή με τη θανάτωση, καθώς για τον αρχαίο πολίτη ήταν ιδιαίτερα ατιμωτική και δεν μπορούσε να νοηθεί ζωή παρά μόνο μέσα στα πλαίσια της πόλης, της οποίας ήταν αναπόσπαστο μέρος. Η χρήση της θανατικής ποινής παρουσιάζεται ως έσχατη τιμωρία από τον σοφιστή, εφόσον προηγηθεί η διδασκαλία, η νοθεσία, και δεν επιφέρουν αποτέλεσμα. Άλλες εξίσου ατιμωτικές και βαριές τιμωρίες ήταν η δήμευση της περιουσίας ή η κατεδάφιση της οικίας του απειθούς πολίτη.

B4. α. Σωστό β. Λάθος γ. Λάθος δ. Σωστό ε. Λάθος

B5. **λοχαγός** = ἄγοντα, συναγωγοί
ἀγαλλίασις = ἀγάλματα
θρέψις = τροφάς, τροφήν
βαθμῖς = βωμούς
ἄφιξις = ἱκανή, ἱκανός
ὄχυρός = μετέσχε, μετέχειν, εἶχον, ἔχοντες
διάδημα = δεσμοί, ὑποδέσεις
νεογνός = συγγένειαν, γένοιτο, γένει
ὀλέθριος = ἀπόλοιτο, ἀπώλλυντο
δεισιδαίμων = ἐνδεής, δείσας

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Τα ναυτικά, λοιπόν, των Ελλήνων ήταν τέτοια, και αυτά που έγιναν παλιά και τα μετέπειτα. Απέκτησαν, όμως, πάρα πολύ μεγάλη δύναμη αυτοί που ασχολήθηκαν με αυτά εξαιτίας της απόκτησης χρημάτων και της κυριαρχίας σε άλλους. γιατί πλέοντας εναντίον τους κατέστρεφαν τα νησιά και πολύ περισσότερο όσοι δεν είχαν αυτόχρονα χώρα. Στην ξηρά, όμως, κανένας πόλεμος δεν έγινε, από όπου σε κάποιους και κάποια δύναμη να υπήρξε. όλοι ήταν, όσοι και αν έγιναν, εναντίον των κάθε φορά γειτόνων τους, και εκστρατείες έξω από την πατρίδα τους σε χώρα που απείχε πολύ

από τη δική τους για καταστροφή δεν επιχείρησαν οι Έλληνες. Γιατί δεν είχαν συνασπιστεί με τις ισχυρότερες πόλεις ως υπήκοοι, ούτε πάλι αυτές οι ίδιες έκαναν κοινές εκστρατείες με ίσα δικαιώματα.

Γ2. ἔσται
ἐλάττωσι
πρόσχωμεν
ἐπιπλείτε
κατεστράφθω
μάλα
διαρκές
ἐκδήμοις
οὐδεμιᾶς
ἐξελθεῖν

Γ3.α. **τὰ ναυτικά** = υποκείμενο του ρήματος ἦν αττική σύνταξη
αὐτοῖς = αντικείμενο στη μετοχή προσσχόντες
ἄλλων = γενική αντικειμενική στο ἄρχῃ
ἐπὶ καταστροφῇ = εμπρόθετος προσδιορισμός του σκοπού στο οὐκ ἐξῆσαν
υπήκοοι = επιρρηματικό κατηγορούμενο του τρόπου που αναφέρεται στο υποκείμενο οἱ Ἕλληνες και προσδιορίζει το οὐ γὰρ ξυνειστήκεσαν

Γ3.β. Ἄπαντες γινώσκουσι
α) ἰσχὺν δὲ περιποιήσασθαι ὅμως οὐκ ἐλαχίστην τοὺς προσσχόντας αὐτοῖς
β) ὅτι ἰσχὺν δὲ περιεποιήσαντο ὅμως οὐκ ἐλαχίστην οἱ προσσχόντες αὐτοῖς
γ) ἰσχὺν δὲ περιποιησάμενους ὅμως οὐκ ἐλαχίστην τοὺς προσσχόντας αὐτοῖς.